

O něco jsem opět bohatší. Uvelebil jsem se hezky vysoko nad dědinou v bílé sednici s hnědým dřevěným stropem. Chalupa je stará, ale sedí se mi tu jako hradnímu pánu. A pěkně zaklepat musí, kdo chce ke mně. A nepouštím každého a nevypouštím kdykoliv. Až mne potkáte, uvidíte, oč mám vyšší podpatky a že toliko odpovídám na pozdrav. Ode dneška, 11. dubna, jsem grandseigneur.

Pomnější okna v tlustých zdích, jedno v protější stěně zcela malé jako vikýř a záhadné, vedoucí do dvorka, z něhož viděti toliko omšelý a rozpadávající se vchod do starého sklepa, pak ta podlaha úctyhodně ztrouchnivělá v koutech a ta kamna do šířky rozložená a ty hnědé trámy na stropě a vůbec všechno — docela dobře mohlo by to býti ve hradní věži. Byl by to ovšem hrad, o němž všeliké pověsti kolují po kraji. Hrad demokratického, ale samotářského aristokrata, přistěhovalce, jehož pravidelný krok, nekonečně se prodlužující, slyšán bývá často po celé dni a dává oporu pověstem o zločinech, které se vymýšlejí, a o zlém svědomí, které šťve. Tohle ostatně usoudily pobožné ženy z lidu i o lesních toulkách hradního pána, který již svými knihami stal se podezřelý.

Nevadí. Informovaní lidé vědí, že tu nahoře usídlil se člověk, jenž dělá rád všechno naruby a miluje zbytečné věci, jako jsou povětrné zámky a utopie, sny a myšlenky, básně a rytiny. Je dobře pozdravovati ho zdvořile a žítí s ním v míru...

Takové tedy jsou moje pocity z prvního dne v novém sídle, zasvěceném múzám a tichu. Co je však zesiluje ještě, to jest jeho — vyhlídka. Rozpomínám se. Opravdu od té doby, co jsem počal vnímati dospělejšíma očima, žil jsem skoro stále bez vyhlídky, beze skutečné vyhlídky. Není to podivné? Není to podivné, že ze svých oken vídal jsem vždy jen městské, předměstské nebo venkovské fasády a zdi, v nejlepším případě kousek zahrady a Olšanských hřbitovů.

vů? Není to podivné, že většina lidí vůbec obývá byty bez vyhlídky, že byty s poněkud snesitelnější vyhlídkou jsou hned dražší, že viděti z okna do zahrady považuje se za zvláštní milost osudu a okna vedoucí do parku jsou jen  
5 privilejí boháčů?

Ta okolnost, že byty s vyhlídkou považují se obecně za lepší a hledanější byty, nasvědčuje, že se tuší, jaký význam má vyhlídka. Zná se však celý vliv krásné vyhlídky na lidskou mysl, zná se celý její význam pro dnešní život člověka?  
10 Je dovoleno mysliti si, že člověk, který po ranním probuzení, když rozhrne záclony nebo otevře okno, spatří krajinu, která rovněž nějak procitá, nese si do života trochu její nálady? Že nálada krásné krajiny není nikdy tak pochmurná, aby nepovzbudila nějak člověka pro celý den? Mají  
15 jistě i všechny sebečarovnější kraje země své smutné dni. Ale tak smutná, jako je ulice v den chmurný, hluboký kanál nečistého vzduchu a smutku, nemůže býti nikdy příroda za ulicemi s jejich bezprostředním utýraným okolím.

Myslím si, že ti ubožáci, v jejichž skutcích není ani trochy  
20 ducha a srdce, nepoznali nikdy pěkné vyhlídky. Myslím si, že nedostatek vyhlídky jest jedna příčina vražednosti měst. Co probůh může ostatně nositi v sobě člověk, který stále, po celý život vidí před sebou toliko zdi?

Na venkově ovšem, kde pěkná vyhlídka bývá méně vzácná, oželí se také snadněji. Člověk venkovský pobývá pravidelně více v polích a lesích, na zahradách a cestách než doma. Ale i na venkově je vyhlídka něco. Zejména pro člověka, jehož bytost lne stejně k přírodě jako ke krásné knize  
25 nebo mapě a který, jako já, nemůže například čísti venku v lesích a polích, poněvadž každý sebedrobnější projev života strhuje k sobě jeho pozornost. S knihou a s obrazy se uzavírám. A tu vyhlídka stává se milostnou kulisou studia...

Mám před sebou pěknou hromádku střech. Ale za nimi, hle, stojí jeden předvoj adamovských lesů a kopců, v popředí s hrstkou políček. Řeknete: To nic není, zahraňuje to  
35 horizont. Snad. Snad by bylo lepší trůniti ještě výše, uprostřed lesa nahoře na Plazu, a viděti před sebou celé to temné moře vrchů, vzdouvajících se kolem několika svět-

lých dědin. Ale, nešťastníče, který mi chceš otrávit mou vyhlídku, poněvadž sám bezpochyby vidíš oknem po celý den toliko pitomé fasády, z jejichž černých děr vystrkují svá vybledlá tykadla nějakí lhostejní a unavení živočichové —: mně stačí to, co mám, a je to jeden z nejlepších šperků mého nového bohatství...

Dnes, kdy zástupy ženou se denně do kinematografů, aby si daly drásati nervy krutými fakty a gesty, krutými a holými, tryskem míjejícími, je skoro vznešenou ctností, sedáš-li hodiny před akváriem, jehož život je zdánlivě tak pomalý, stejný a nudný, anebo u okna s vyhlídkou do polí a lesů, jež moderní slepec vidí rovněž stále stejné. Ale nejsou, věřte, nejsou. Mění se nejen dle ročních dob, jsou jiné každý den, jiné v různých hodinách a v různých osvětleních. A co hlavní jest: hladí pravidelně hebkou, neviditelnou rukou mysl i srdce, uklidňují, smiřují.

A to vlastně chci říci, že šťastni jsou ti, jimž stačí dobrá vyhlídka a kteří nepotřebují kinematografických dramat. Že blahoslavení jsou, kdož dávají přednost divadlu přírody a z divadel lidských vybírají si toliko ta, která jsou uspořádána rukou skutečného básníka, a že na cestě k lůze ne-li navěky odsouzení již jsou ti, kdož propadli takovým moderním neřestem, jako je dnešní kinematografické obžerství.

Ale třeba hned dodati: Kinematograf za nic nemůže. Je to docela pěkný vynález, a až jednou starý Edison nebo někdo jiný zdokonalí a zkombinuje jej tak, že plátnem řítiti se budou výjevy v původních barvách se všemi slovy a zvuky, bude to vynález ještě pěknější. Jako moderní stroje, jichž používáme k výrobě, ty malé, ani ty veliké, ty prosté, ani ty nádherně složité nemohou za to, že žravost průmyslníků velí jim vyráběti věci mizerné a ošklivé, ač většinou dovedly by vyráběti dobře a vkusně, tak ani kinematograf nemůže za to, že dělá peníze pro ty, kdož se neštítí počítati obratně a nesvědomitě se zkaženými instinkty davů.

Před lety, kdy sláva kinematografu teprve počínala, a počínala dobře, věnoval mu Rémy de Gourmont v *Mercuru de France* jeden ze svých roztomilých „epilogů“. Vzpomínal si tu něžně na keříček, jež při kinematografickém před-

stavení viděl chvěti se kdesi u vodopádu Niagarského. Lahodilo mu, že může pozorovati velikolepou přírodní podívanou americkou pohodlně a lacino, aniž hne se ze středu Paříže, a že přitom může pozorovati i takové detaily, jako je tichý  
5 zápas malého keříku s velikými živly.

Tu bylo skutečně jádro půvabu, jež jsme všickni nalézali v prvních kinematografických divadlech, dokud poctivé přírodní snímky měly převahu. Bylo by se dalo takto pomoci kinematografu lacino cestovati, skoro stejně lacino  
10 jako v panorámatu, ale mnohem důkladněji. A já nevidím přílišného rozdílu mezi takovým „cestováním“ a povrchním turistickým pobíháním po světě. Nedovolují-li člověku poměry a prostředky usaditi se časem v jiném životě a v jiné přírodě, tak jako Gauguin to učinil na Tahiti, to dnešní  
15 shánění letmých a nikdy a nikde nedozrálých dojmů nestojí věru za víc než za obnos, který zaplatíme za představení kinematografické.

Ale kinematograf nedostal v tomto směru svému poslání, nýbrž odcizuje se mu stále více. Čert vem přírodní snímky!  
20 Jen diletanti života zajímají se o ně; skutečné publikum nudí se při nich. Kdo zde chce zvítěziti, to jest nejvíce vydělati a nad konkurenci vyniknouti, musí věděti, za čím publikum se žene. A tož: na rührstücky a výpravné hry hrne se do divadla, na rührstücky a krkolomnosti pohrne se do  
25 kinematografu. V konkurenci s divadlem má býti budoucnost biografu.

Půvab přírodních snímků byl příliš křehký pro hrubé smysly těch, kteří „plní dům“; počalo se aranžovati, hráti pro filmy, nejprve honby se slony a tygry, pak cizoložnická  
30 dramata, našla se široká a volná cesta k „srdci lidu“, idyllická doba kinematografu zanikla a nadešla a trvá jeho doba heroická: loupež, krev a smilstvo. Davy světa kapitalistického našly konečně pravé svoje circenses.

Nelze upříti, že divadlo samo ukázalo kinematografu  
35 cestu k popularitě a finanční prosperitě, divadlo operet, frašek, rührstücků a jiných kasovních kusů; děsí-li se nyní jeho konkurence, je to pozdě a je to marné. Kinematograf jde za úspěchem ve stopách divadla a jde za ním přímo,

vážně, beze studu, divadlu nezbude nakonec nic jiného než učiti se od bývalého žáka, a teď zase ono půjde ve stopách kinematografu.

A umění divadelní. To se odstěhuje, nikoliv v neprospěch svůj, stranou, mimo dosah davů, tak jako to celkem vzato učinilo již ostatní umění literární i umění výtvarné. 5

Protesty, nářky, zákazy nic tu ovšem nepomohou. Ale také liberální oličování hrobu nemá tu smyslu. S kinematografem, jehož pravá popularita teprve počíná a nové, zdokonalující vynálezy se čekají, bude nám od nynějška počítati jako s novým důležitým činitelem sociálního ohlu- 10 pování v zájmu vládnoucí třídy.

Vývoj kinematografu ukazuje také dobře, jak beznadějně jsou prozatím všechny, i ty nejlépe míněné snahy o popularizaci umění, snahy o širokou a hlubokou sociální hygienu 15 vůbec při dnešním nezdravém hospodaření. Všickni, bez výjimky všickni činitelé, kteří mají nějakou skutečnou moc nad davy, využívají této moci jen k dobrým výdělkům na účet davů a pracují si svorně do ruky. A tak má kapitalistický svět takový dav, jaký míti chce a jaký si zaslouží... 20

Zastavuji se stále před oknem. Oceňuji své nové bohatství. Bláznivá dubnová oblaka, z nichž dnes ráno padal marný a směšný sníh, letí naproti nad lesy. Vzduch je velmi čistý a lahodný jas zalévá celou dědinu. Není tu věru nač 25 vybouliti oči, jako to činí obecenstvo kinematografů. Ale je tu celek sladký jako polibek tiché lásky a já jej přijímám jako slib a měkké pouto, které víže příbytek lidský s příbytkem lesní zvěře tam na druhé straně.